

Бібліографія

1. **Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року** від 6 серпня 2014 р. № 385.
2. **Інвестування української економіки**: Монографія / За ред. А. І. Сухорукова – Київ : НІПМБ, ЗАТ «ВІПОЛ», 2005. – 440 с.
3. Крючкова І.В. **Структурні чинники розвитку економіки України**. Монографія // І. В. Крючкова. – Київ : Наукова думка, 2004. – 105 с.
4. Михненко А. М. **Формування інвестиційного потенціалу суспільного розвитку**: навч.-метод. матеріали / уклад. : А. М. Михненко, В. Ф. Мартиненко. – К. : НАДУ, 2011. – 44 с.
5. Підгрушний Г. **Вплив інвестиційних чинників на соціально-економічний розвиток міст різних функціонально-господарських типів** / Г. Підгрушний, Ю. Качаєв // Досвід та перспективи розвитку міст України. – 2009. – Випуск 16. – С. 79–86.

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В. І.

УДК 339.9:338.24.021.8

Н. В. ПАВЛІХА
І. В. КИЦЮК

ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглянуто сучасні тенденції, проблеми та перспективи інтеграції України у європейський простір. Особливу увагу приділено економічній складовій євроінтеграції. Зазначається, що інтеграція України до ЄС забезпечить входження до найбільш потужного у світі регіонального об'єднання, яке істотно впливає на загальну динаміку, структурні зрушення, рівень технологій і формат регулювання світової економіки.

© Павліха Н. В. – д.е.н., професор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

© Кицюк І. В. – к.е.н., доцент Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

The current trends, problems and prospects of Ukraine's integration into the European space are considered in the article. Particular attention is paid to the European integration in the economic sphere. The integration of Ukraine into the EU will provide its entry to the world's most powerful regional association, which significantly affects the overall dynamics, structural changes, the level of technology and the format of the regulation of the global economy.

Ключові слова: національна економіка, європейська інтеграція, конкурентоспроможність, реформи, Україна, Європейський Союз.

Сучасні умови розвитку економіки України вимагають ґрунтового та комплексного оцінювання можливостей інтеграції країни у європейський простір. Перспективи такої інтеграції значною мірою залежать від місця й ролі країни у глобальному економічному середовищі, які, у свою чергу, визначаються поточними конкурентними позиціями країни, та, що більш важливо, її здатністю забезпечувати умови для довгострокової конкурентоспроможності національної економіки [1, 352].

В економічній науці питання, що стосуються конкурентоспроможності національної економіки та країни в цілому є одними з основних.

Проблеми конкурентоспроможності національної економіки досліджували такі зарубіжні вчені, як: Г. Азоев, Ж. Вальтер, Р. Вернон, Г. Грубел, Г. Д. Джонсон, Д. Кісінг, П. Крутман, В. Леонтьєв, С. Ліндер, Е. Менсфілд, Б. Олін, М. Портер, Д. Рікардо, Дж. Робінсон, Д. Сакс, П. Самуельсон, Д. Сепік, А. Сміт, Р. Солоу, Р. Фатхутдінов, Ф. Хайек, Е. Хекшер, Дж. Хікс, Й. Шумпетер, А. Юданов та ін. Серед українських вчених цій проблематиці присвятили свої праці О. Агафоненко, О. Амоша, Л. Антонюк, Я. Базилюк, В. Безугла, Я. Белінська, В. Будяков, В. Василенко, А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Губський, В. Дергачова, М. Диха, Я. Жаліло, Д. Лук'яненко, С. Маяковський, А. Мокій, В. Павлов, С. Соколенко, Н. Тарнавська, А. Ткачук, В. Толкованов, А. Ходжаян, О. Шнипко, А. Яремко та інші.

Дослідженню питань конкурентоспроможності на різних етапах становлення та розвитку національної економіки присвячена велика кількість праць як вітчизняних, так і

зарубіжних науковців, проте особливої актуальності ці питання набули саме в трансформаційний період. Адже суттєві структурні зрушення в економіці вимагають від суб'єктів господарювання конкурентних переваг нового рівня.

Вважаємо, що втілення інтеграційних намірів України та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки зокрема, вимагає **здійснення кардинальних реформ у державі**, які повинні виходити із завдань євроінтеграції, передбачати всебічну підготовку української економіки, суспільства і держави до імплементації Угоди про Асоціацію з ЄС.

Метою дослідження є узагальнення існуючої інформації щодо сучасних тенденцій, проблем та перспектив інтеграції України у європейський простір. Особливу увагу приділено економічній складовій євроінтеграції.

Україна вперше заявила про власні євроінтеграційні прагнення у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України». У документі закріплювалося, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна підпише Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом – до повного її членства у цій організації» [2].

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС) відбулося в два етапи [3].

21 березня 2014 року під час Позачергового Саміту Україна-ЄС було підписано **політичну частину Угоди** про асоціацію між ЄС та Україною, а також Заключний акт Саміту. Зокрема, підписані Преамбула, Стаття 1, Розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди.

Економічну частину Угоди (Розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із

шахрайством», які разом з рештою тексту Угоди становлять єдиний документ) було підписано 27 червня 2014 року головами держав та урядів 28 держав-членів ЄС (президент Європейської Ради Херман Ван Ромпей, президент Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу) та Президентом України Петром Порошенком у Брюсселі.

16 вересня 2014 року Угода про асоціацію була одночасно ратифікована Верховною Радою та Європейським Парламентом. Українська Сторона передала до депозитарію ратифікаційні грамоти і завершила таким чином всі внутрішньодержавні процедури [3].

Угода про асоціацію є новаторським документом і першою угодою, що ґрунтується на політичній асоціації між ЄС та будь-якою з країн-учасниць Східного партнерства. Також ця Угода є безпрецедентною з точки зору свого обсягу (низки сфер, які вона охоплює) і глибини (детальності зобов'язань і часових рамок їх виконання).

Основні частини Угоди присвячені ключовим реформам, економічному відновленню та зростанню, а також урядуванню та секторальній співпраці у сферах енергетики, транспорту, охорони довкілля, промисловості, соціального розвитку і соціального захисту, рівності прав, захисту споживачів, освіти, молоді та культури.

Також Угода приділяє особливу увагу цінностям і принципам: демократії та верховенству права, повазі до прав людини та засадничих свобод, належному урядуванню, ринковій економіці та збалансованому розвитку.

Документ передбачає зміцнення співпраці у зовнішній та безпековій політиках, а також в енергетичній сфері.

Окрім того, в Угоді будуть відображені питання правосуддя, свободи і безпеки, а також положення про мобільність [4].

Таким чином, Угода визначає новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні [3].

Предбачена Угодою поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС визначатиме правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також

регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС [3].

Положення про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ППЗВТ), що містяться в Угоді йдуть набагато далі, ніж класичні угоди про вільну торгівлю, адже передбачають як взаємне відкриття ринків, так і стимуляцію конкурентоздатності та інші кроки, потрібні для досягнення відповідності стандартам Євросоюзу і торгівлі на ринках ЄС [4].

Відповідно, набуття чинності цими положеннями справить відчутний вплив на українську економіку, зокрема – на зовнішньоторговельні відносини України з країнами ЄС і тими її торговельними партнерами, що не є членами Євросоюзу. Йдеться перш за все про країни Митного союзу, насамперед – Росію [5, 27].

Участь у процесі європейської інтеграції є за змістом не просто міжнародною взаємодією економік України та ЄС, а насамперед процесом глибокого проникнення інститутів ЄС (законодавства, норм і правил ведення бізнесу, кращих практик тощо) в українську економіку. У такій якості ЄС виступає переважно як фактор впливу на внутрішні процеси. Проте розвиток відносин з ЄС як з глобальною потугою, активним суб'єктом міжнародних економічних відносин та учасником впливових міжнародних організацій означає, що вибір на користь ЄС є водночас і вибором свого місця в рамках світової економіки в цілому та у процесі формування та реалізації ключових рішень з питань розвитку глобальної економіки. У даному контексті найважливішу роль відіграють наступні фактори: процес лібералізації торгівлі, інвестиційних потоків і міграції трудових ресурсів; зближення (конвергенція) норм регулювання економіки; участь у програмах розвитку та діяльності інститутів інтеграційного співтовариства; специфічні фактори впливу на основні сектори економіки [5, 27].

Вітчизняна економіка впродовж 2014 році функціонувала під впливом вкрай негативних зовнішніх економічних чинників, які стримували розвиток основних видів економічної діяльності.

Внутрішні ризики розвитку економіки України, головним чином, пов'язані із:

- військовими діями на Донбасі, які призводять до

скорочення виробництва у регіоні, погіршення умов залучення зовнішнього фінансування та зростання видатків бюджету на фінансування силових відомств і відновлення зруйнованої інфраструктури;

- зростанням боргового навантаження на бюджет через необхідність фінансування дефіциту та заборгованості НАК «Нафтогаз», сформованої у минулі роки;

- виснаженням міжнародних резервів, що ускладнює використання Національним банком інтервенцій в якості інструментів стримування зростання попиту на іноземну валюту, який виникає внаслідок панічних настроїв та спекулятивних атак.

Вторинні ефекти внутрішніх політичних та економічних потрясінь, анексії Криму та військових дій на Донбасі поширилися на більшість секторів вітчизняної економіки. Внаслідок цього поглиблюються існуючі диспропорції, прискорюються падіння ВВП, скорочення об'ємів промислового виробництва, виконаних будівельних робіт, зовнішньої торгівлі, зниження обсягів освоєння капітальних інвестицій тощо [6].

Поряд з цим, окремі види економічної діяльності продовжують демонструвати достатньо високі темпи зростання. Так, у січні-квітні 2014 р. суттєво зросли обсяги виробництва сільськогосподарської продукції – на 5 %, обороту роздрібної торгівлі – на 5,6 %. Зросла заробітна плата – у січні-квітні 2014 року на 2,3 % порівняно з аналогічним періодом 2013 року (у реальному обчисленні).

У рейтингу «Ведення бізнесу 2014» (*Doing Business 2014*) Україна покращила свої позиції на 28 пунктів (до 112 місця з-поміж 189 країн) та увійшла до списку із 10 країн світу, які найбільше поліпшили свої показники порівняно з попереднім роком [7].

Одним з пріоритетних напрямків зовнішньоекономічної діяльності України є подальший розвиток торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва з країнами ЄС.

Перспективи торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС суттєво зростуть зі створенням поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС в рамках Угоди про асоціацію.

ЄС є одним із основних торговельних партнерів України. Згідно із статистичними даними за I квартал 2014 року частка ЄС у загальному обсязі торгівлі товарами та послугами України склала 35,37 % та збільшилась у порівнянні з аналогічним періодом 2013 року на 4,4 %.

Зовнішньоторговельний оборот (без урахування вартості послуг з переробки давальницької сировини) у I кварталі 2014 року склав 11,46 млрд. дол. США, експорт до країн ЄС – 5,8 млрд дол. США, імпорт – 5,66 млрд дол. США, позитивне сальдо – 0,14 млрд. дол. США.

За I квартал 2014 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2013 року відбулося зростання сальдо на 1,31 млрд дол. США. Обсяг торгівлі товарами у I кварталі 2014 року склав 9,95 млрд дол. США, у т.ч. експорт – 4,95 млрд дол. США, імпорт – 5 млрд дол. США, негативне сальдо – 0,05 млрд дол. США. Обсяг торгівлі послугами у I кварталі 2014 року склав 1,65 млрд дол. США, у т.ч. експорт – 0,99 млрд дол. США, імпорт – 0,66 млрд дол. США, позитивне сальдо – 0,33 млрд дол. США [7].

12 березня 2014 року Європейська Комісія внесла на розгляд Ради Міністрів ЄС та Європейського Парламенту проект регламенту ЄС щодо застосування стосовно України автономного преференційного торговельного режиму, в рамках якого передбачатиметься скорочення або скасування мит на товари, що походять з України. Параметри цього режиму відповідають положенням Угоди про асоціацію Україна–ЄС в частині створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі [8].

23.04.14 ЄС в односторонньому порядку відкрив свій ринок для України, фактично застосувавши всі торговельні преференції, які передбачені Угодою про асоціацію, в односторонньому порядку. Відтак, ЄС встановив ставки увізного мита та обсяги тарифних квот для української продукції на рівні, який буде діяти в перший рік після запровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [7].

1 листопада розпочалося часткове виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набере чинності після її ратифікації усіма Сторонами, в перший день другого місяця, що настає після дати здачі на зберігання до Генерального Ради Європейського Союзу останньої ратифікаційної грамоти або останнього

документа про затвердження. На даний час Угода ратифікували Верховна Рада, Європейський парламент та Євроатом [9], а також наступні країни-члени ЄС: Румунія – 2 липня 2014 року, Литва – 8 липня 2014 року, Латвія – 14 липня 2014 року, Болгарія – 24 липня 2014 року, Мальта – 21 серпня 2014 року, Словаччина – 24 вересня 2014 року, Естонія – 4 листопада 2014 року [3], Німеччина – 5 листопада 2014 року [9].

Водночас ризик затягування завершення повної ратифікації «української Угоди» залишається.

Кожна країна ЄС має юридичне право заблокувати цей процес.

Для **повного набуття чинності** Угодою потрібно, щоб її ратифікували всі 28 держав-членів Євросоюзу та дві міжнародні організації (ЄС та Євроатом), таким чином, **застосування всіх без винятку** положень Угоди стане можливим лише за деякий час.

Саме тому Україна та ЄС домовилися спочатку ініціювати режим тимчасового застосування Угоди (цей механізм було передбачено самим текстом Угоди, ч. 3-7 ст. 486).

Це дає можливість розпочати виконання багатьох положень Угоди сторонами ще до завершення процедури ратифікації.

Адже за результатами зустрічі на міждержавному рівні представників України, ЄС та Росії від 12 вересня 2014 року (фактично - під тиском Росії, хоча посадовці це і заперечують) було прийнято рішення до початку 2016 року виключити з тимчасового застосування ті положення Угоди, які створюють глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі (ЗВТ+, розділ IV УА).

Натомість для України продовжили режим автономних торговельних преференцій – коли ЄС в односторонньому порядку тимчасово знижує (чи скасовує) майже 100 % митних тарифів на українські товари.

Від України ЄС не вимагає таких пільг, тому фінансово цей режим, безумовно, вигідний для нашої країни.

Особливо важливо, що **з листопада розпочалося застосування більшої частини додатків до Угоди**, які фактично запускають реформи низки важливих для України галузей економіки та бюджетної сфери,

Також в «тимчасовий режим» увійшли норми щодо створення Україною та Євросоюзом двосторонніх органів, які

контролюватимуть процес імплементації Угоди та навіть, за потреби, модифікуватимуть її.

Отже, з 1 листопада 2014 року розпочалася імплементація тих частин Угоди, що стосуються політичної (визначені статті розділів I, II та III), економічної (визначені статті розділів V-VI), а також інституційної (розділ VII) складових Угоди.

Зокрема, у режим тимчасового виконання включені норми у таких сферах: налагодження співробітництва з ЄС у сфері проведення реформ та зовнішньої і безпекової політики, реформа судоустрою та боротьба з корупцією і фінансовими зловживаннями, візовий діалог, енергетика, оподаткування та стандарти корпоративного управління і бухгалтерського обліку, регулювання фінансових послуг, навколишнє середовище, транспорт, аудіовізуальна галузь, сільське господарство, захист прав споживачів, охорона здоров'я та соціальна політика, а також забезпечення участі громадськості в процесі імплементації Угоди [9].

Стаття 4 Угоди про асоціацію – у котрій йдеться про встановлення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі – має вступити у силу 31 грудня 2015 року.

Відмінною рисою ЗВТ Україна–ЄС є комплексна програма адаптації регуляторних норм у сферах, пов'язаних з торгівлею, до відповідних стандартів ЄС. Це дозволить значною мірою усунути нетарифні (технічні) бар'єри у торгівлі між Україною та ЄС та забезпечити розширений доступ до внутрішнього ринку ЄС для українських експортерів і навпаки – європейських експортерів до українського ринку.

Таким чином, імплементація Україною положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині ПВЗВТ дасть змогу значно розширити доступ українських експортерів до ринку ЄС, усунувши нетарифні торговельні бар'єри у вигляді відмінних технічних стандартів і вимог, сприятиме покращенню ділового та інвестиційного клімату в нашій країні на основі норм і стандартів ЄС, стане ефективним механізмом поступової інтеграції економіки України до Внутрішнього ринку ЄС.

Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі є частиною Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та однією з найамбітніших двосторонніх угод, які укладав будь-коли Євросоюз.

ПВЗВТ надасть Україні можливості для модернізації її торговельних відносин та економічного розвитку. Інструментами для цього є відкриття ринків шляхом поступового скасування митних тарифів, надання безмитного доступу в рамках квот, а також масштабна гармонізація українських законів, норм та стандартів з тими, що діють у ЄС у різних прямо або опосередковано пов'язаних із торгівлею секторах. Це створить умови для гармонізації стандартів України та ЄС у ключових галузях.

Положення щодо поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі виписані у 15 главах, 25 додатках та 2 протоколах [8].

Серед основних здобутків від укладення Угоди загалом можна виділити, перш за все [3]:

1) покращення умов експорту до ЄС української продукції в першу чергу за рахунок скасування увізного мита, а також зменшення нетарифних обмежень у торгівлі сільськогосподарської продукцією.

Впродовж останніх років частка ринку ЄС складає в середньому 33 % у загальному експорті товарів України. Частка імпорту з країн-членів ЄС в середньому становила 35,6 %. При цьому ринок ЄС відрізняється значно вищим тарифним захистом, в першу чергу по агропромислових товарах і продукції (діюча середня арифметична ставка увізного мита в ЄС всього по Митному тарифу становить 7,6 %, в Україні – 5,0 %; а по товарах груп УКТЗЕД 01-24 (сільське господарство) – 19,8 % та 9,2 % відповідно. Водночас, ставки увізного мита з боку сторони ЄС по окремих тарифних лініях в 1,5–14 разів вищі від ставок увізного мита України).

Запровадження зони вільної торгівлі надасть додаткові переваги вітчизняним експортерам на ринку з достатньо високим захистом. Згідно досягнутих домовленостей лібералізація охоплює більш ніж 97 % тарифних ліній (або більше 95 % обсягу двосторонньої торгівлі між сторонами). При цьому, скасування увізних мит ЄС по більшості товарів відбудеться вже в перший рік дії угоди (по 99 % тарифних лініях).

Крім того, українські експортери матимуть додаткову перевагу по товарах, стосовно яких ЄС запропонував встановлення тарифних квот. Зокрема йдеться про м'ясо

свинини, курятини, цукор тощо. Зазначені товари є чутливими для ЄС та зазвичай вилючаються з режиму лібералізації при укладенні Угод про вільну торгівлю, тобто підпадають під загальний режим оподаткування при митному оформленні. Водночас, в результаті переговорів Україна отримала можливість завозити певні обсяги даних товарів без справляння увізних мит. При цьому мова не йде про обмеження обсягів імпорту, а лише про те, що імпорт зазначених товарів понад визначений обсяг підпадатиме під загальний режим імпорту, тобто оподатковуватиметься за тими ж умовами які діють для України сьогодні.

Зазначене сприятиме зростанню обсягів експорту товарів та послуг (найбільш помітно може зрости експорт продукції сільського господарства та харчової промисловості, зокрема кондитерської; помітно – експорт продукції текстильної та шкіряної промисловості, металургії та оброблення металу, хімічного виробництва, послуг транспорту і послуг юридичним особам).

Водночас, спостерігатиметься і незначне зростання обсягів імпорту товарів та послуг (очікується найбільше зростання імпорту продукції хімічної промисловості та машинобудування; помітне зростання – продукції харчової промисловості та сільського господарства, виробництва неметалевих мінеральних виробів, текстильної та шкіряної промисловості, інших видів виробництва, послуг транспорту та фінансового посередництва);

За попередніми оцінками Світового банку, які базувалися на основі моделей загальної рівноваги, створення зони вільної торгівлі з ЄС, в порівнянні з існуючим на сьогодні високим тарифним захистом ЄС у сільському господарстві, могло б значно розширити виробництво сільськогосподарського сектору в Україні та українського експорту із загальним економічним ефектом у 200 млн. дол. США на рік, або 0,4 % ВВП.

2) прискорення темпів економічного зростання. Додаткове зростання очікується в основному за рахунок таких видів економічної діяльності, як сільське господарство та харчова промисловість, текстильна та шкіряна промисловість, металургія та оброблення металу, транспортні послуги, послуги юридичним особам;

3) збільшення кількості зайнятих економічною діяльністю: приріст відносно базового рівня очікується в основному, за рахунок таких видів економічної діяльності, як сільське господарство та харчова промисловість, торгівля та ремонт, транспорт. Водночас очікується незначне зменшення кількості зайнятих у хімічній промисловості, виробництві машин та устаткування;

4) розширення доходної частини державного бюджету. З урахуванням міжнародного досвіду функціонування ЗВТ, короткострокова втрата бюджетних надходжень у зв'язку з лібералізацією митних тарифів буде компенсована за рахунок зростання інших статей бюджетних надходжень за рахунок внутрішніх податків;

5) заохочення прямих іноземних інвестицій в Україну: створення ЗВТ+ з ЄС стане потужним додатковим аргументом на користь прямих іноземних інвестицій у виробництво товарів чи послуг, орієнтованих на експорт до країн ЄС, використовуючи наявні конкурентні переваги української економіки;

6) покращення ділового та інвестиційного клімату для національних бізнес-операторів: процес адаптації законодавства в рамках ЗВТ+ та підвищення якості його імплементації матиме результатом покращення умов для ведення бізнесу в Україні в цілому;

7) переваги для українських споживачів: поступове усунення наявних митних тарифів та нормативно-правових бар'єрів підвищить розмаїття та якість продуктів та послуг, доступних для споживачів. Окрім цього, конкурентний тиск, що його породжуватиме лібералізація доступу до ринків, спонукатиме до спеціалізації, в такий спосіб стимулюючи інновації та знижуючи вартість виробництва;

8) відмова ЄС від застосування експортних субсидій в торгівлі з Україною [10].

При цьому, орієнтиром реформування реального сектору економіки має стати його всеохоплююча модернізація, що передбачає:

- розвиток виробничих потужностей для поглибленої переробки та виробництва кінцевої продукції високої якості;
- поступове зменшення частки застарілих ресурсоємних низькотехнологічних виробництв;

- зниження енергоємності на основі широкого впровадження енергоефективних технологій і використання потенціалу відновлюваних джерел енергії;

- послідовну гармонізацію вітчизняних стандартів виробництва зі стандартами ЄС.

Головним важелем реалізації поставлених модернізаційних завдань є створення сприятливого підприємницького та інвестиційного клімату в країні. З цією метою у першочерговому порядку необхідно:

- запровадити комплексну державну політику стимулювання розвитку підприємництва в країні, яка має концентрувати та координувати зусилля усіх ключових міністерств під егідою Кабінету Міністрів України;

- спростити адміністрування податків і зборів, а також митних платежів, шляхом приведення їх до єдиної системи із бухгалтерським обліком, відповідно до норм, поширених у країнах ЄС;

- розпочати формування чіткої і прозорої системи державної підтримки суб'єктів господарювання, гармонізованої з нормами СОТ та правилами Європейського Союзу;

- удосконалити процедури технічного регулювання, стандартизації та сертифікації на підґрунті підготовки до впровадження технічних регламентів ЄС, забезпечити формування міждержавного механізму нострифікації вітчизняних технічних вимог на ринках країн-членів ЄС;

- сформувати дієві механізми захисту прав власності підприємців та інвесторів;

- стимулювати конкуренцію на внутрішньому ринку країни шляхом більш активної протидії проявам монопольної поведінки;

- удосконалити механізми та інструменти бюджетно-податкової і грошово-кредитної політики – з урахуванням найкращих європейських практик – спрямувати їх на розширення інвестиційного потенціалу та активізацію інвестиційної діяльності підприємств;

- підвищити ефективність державного інвестування шляхом концентрації інвестиційних ресурсів на визначених пріоритетних напрямках;

- кардинально посилити контроль за витрачанням

бюджетних коштів, спрямованих на інвестиційні цілі, активізувати практику державно-приватного партнерства;

- прискорити формування інституційного середовища інноваційного розвитку, стимулювати комерціалізацію та впровадження інновацій у виробничі процеси промислових підприємств, забезпечити розвиток нових організаційно-правових форм інноваційної діяльності, зокрема кластерної моделі організації промислового виробництва;

- створити ефективні механізми реалізації системної політики розвитку внутрішньої торгівлі, інфраструктури доведення товару від виробника до споживача;

- кардинально підвищити рівень прозорості системи державних закупівель, привести її до типових міжнародних вимог, передбачити антикорупційні механізми при реалізації процесу державних закупівель, покращити доступ суб'єктів малого та середнього підприємництва до процедур державних закупівель;

- сформувавати за нормами ЄС постійно діючу систему контролю за якістю та безпечністю вітчизняної та імпортованої продукції, посилити контроль якості продукції, що реалізується на внутрішньому ринку;

- розпочати формування системи експортної підтримки українських суб'єктів господарювання, яка включатиме поширення експортного кредитування, страхування, інформаційну та правову підтримку експортерів, надання допомоги виходу малого й середнього бізнесу на зовнішні ринки.

Модернізація системи соціального захисту та ринку праці в контексті євроінтеграційних процесів має передбачати:

- переорієнтацію системи вищої освіти та відбудову системи професійно-технічного навчання, в т.ч. на засадах державно-приватного партнерства, з метою наближення кваліфікаційної структури працівників до потреб реформованої економіки;

- рішуче зміцнення механізмів адресності та запобігання нецільовому використанню коштів соціальної допомоги;

- подальше розгортання впровадження страхових засад убезпечення від несприятливих життєвих обставин (безробіття, повна, часткова або тимчасова втрата працездатності, втрата годувальника тощо);

- завершення комплексу заходів щодо запровадження накопичувального та професійного пенсійного страхування;
- «перезавантаження» медичної реформи з акцентом на впровадження ефективних механізмів організації якісного та доступного для кожного громадянина медичного обслуговування, поширення профілактики захворюваності та практики здорового способу життя;
- посилення уваги до житлової політики держави, із створенням дієвих механізмів реального пом'якшення проблеми забезпечення житлом переважно на кредитних засадах.

Посилення екологічної відповідальності держави, бізнесу, суспільства передбачатиме зокрема прийняття Верховною Радою Стратегії сталого розвитку, гармонізовану з документами ЄС. Доцільно прийняти Національну концепцію впровадження та розвитку екологічно чистих виробництв в Україні. Слід продовжити роботу з гармонізація законодавства України з вимогами права ЄС у природоохоронній сфері і запровадження європейських екологічних стандартів. Україна і надалі буде дотримуватися зобов'язань перед країнами-донорами щодо спорудження нового безпечного конфайнмента над об'єктом «Укриття» на території Чорнобильської АЕС, проводити спільно із ЄС модернізацію енергоблоків атомних електростанцій [11].

Інтеграція України в ЄС забезпечить входження до найбільш потужного у світі регіонального об'єднання, яке істотно впливає на загальну динаміку, структурні зрушення, рівень технологій і формат регулювання світової економіки.

Україна беззастережно поділяє базові принципи Європейського Союзу, викладені зокрема у Копенгагенських критеріях ЄС – демократія, повага до прав і свобод людини, принцип правової держави, конкурентоздатна ринкова економіка. Україна підтримує європейську політику Східного партнерства та сподівається на підтримку з боку Європейського Союзу та держав-членів ЄС. Шлях України до Європейського Союзу визначає фундаментальні засади зовнішньої і внутрішньої політики України.

Отже, **пріоритетними завданнями соціально-економічного розвитку країни в цілому та управління її конкурентоспроможністю зокрема** повинні бути: створення

і зміцнення єдиного соціально-економічного простору і динамічний збалансований його розвиток; відносне усунення основних регіональних диспропорцій; максимальне використання ресурсних особливостей і потенційних можливостей регіонів країни; реалізація загальних програм щодо забезпечення екологічної безпеки тощо.

Оскільки відповідальність за стан конкурентоспроможності національної економіки несе держава, то **забезпечення умов для створення конкурентоздатності** повинні стати головними завданнями серед національних і регіональних пріоритетів нашої країни, визначальною функцією державного регулювання економіки.

Бібліографія

1. **Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави:** національна доповідь / [за заг. ред. В. М. Гейця та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.

2. **Відносини Україна–ЄС** [Електронний ресурс] // Матеріали Міністерства закордонних справ України. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-relations>.

3. **Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом** [Електронний ресурс] // Матеріали Урядового порталу. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344.

4. **Угода про асоціацію** [Електронний ресурс] // Матеріали Представництва Європейського Союзу в Україні. – Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/association_agreement/index_uk.htm.

5. **Європейська інтеграція України: внутрішні чинники і зовнішні впливи** : аналітична доповідь Центру Разумкова // Національна безпека і оборона. – Київ, 2013. – № 4–5 (141–142). – С. 2–54.

6. Махортюк Д. О. **Щодо тенденцій розвитку економіки України у 2014–2015 рр.** : аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Д. О. Махортюк // Матеріали Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1635/>.

7. **Інформація «Про імплементацію Порядку денного асоціації Україна – ЄС у 2014 році»** [Електронний ресурс] / Матеріали Урядового порталу. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3FshowHidden=1&art_id=243281941&cat_i

8. **Торговельно-економічне співробітництво України та ЄС** [Електронний ресурс] // Матеріали Міністерства закордонних справ України. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ukraine-eu-trade>.

9. Акуленко Л. **Що змінить «тимчасове виконання» Угоди про асоціацію? ІНФОГРАФІКА** [Електронний ресурс] / Л. Акуленко, Д. Наumenко, В. Кузик, Г. Заворітня // Європейська правда. – 12 листопада 2014. – Режим доступу : <http://www.Eurointegration.com>

10. **Provisions of Association agreement between Ukraine and the European Union on free trade area** [Електронний ресурс] / Матеріали Урядового порталу. – Режим доступу : http://me.kmu.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=202330&cat_id=202329.

11. **Європейський порядок денний для України – 2014** [Електронний ресурс] // Матеріали Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_nauk_an_rozrobku/Evropejskyj%20poryadok%20dennyj%202014.pdf.

12. Павліха Н. В. **Управління конкурентоспроможністю національної економіки: регіональний вимір** : [монографія] / Наталія Володимирівна Павліха, Ірина Василівна Кицюк ; відп. ред. Н. В. Павліха. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014 – 188 с.

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В.І.

УДК 911.3:33

П. Т. САБЛУК
М. Ф. КРОПИВКО

КЛАСТЕРНА ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗБУДОВИ СІЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Незважаючи на несміливі спроби державних і регіональних органів української влади виправити становище, занепад села продовжується. Головною причиною цього стало відокремлення агропромислового виробництва від соціальної

©Саблук П.Т. - академік НААН, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН;

©Кропивко М.Ф. - академік НААН, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН